

JAANUAR

1. jaanuar - 180 aastat tagasi (1837) alustati **Sindis hariduse andmist.**

1837. aastal avas Sindi vabriku omanik Johann Christoph Wöhrmann välismaalastest (põhiliselt sakslastest) töötajate lastele elementaar(alg)kooli.

1. jaanuar - 140 aastat tagasi (1877) sündis sanskritoloog **Alexander Staël von Holstein.**

Foto: SA Tõstamaa Mõis koduleht

Alexander Staël von Holstein sündis Tõstamaa mõisaomanike aadliperre. Hariduse omandas ta 1885–1886 Tallinnas Roseni erapansionis, 1886–1894 Pärnu gümnaasiumis.

1894. aastal asus Staël von Holstein õppima idamaade keeli Tartu ülikoolis. 1896. aastal suundus ta edasi õppima Berliini ülikooli. 1900. aastal kaitses Staël von Holstein Halle ülikoolis lõputöö, mis põhines vana india sanskriti keelsetel tekstidel ning temast sai doktorikraadiga idakeelte teadlane. Peale kraadi omandamist

asus ta tööle Peterburi ülikooli idateaduskonda, tehes ka tõlketööd Venemaa välisministeeriumi Aasia büroo India sektsioonis ning uurides budistlikke tekste. 1903. aastal külastas ta Indiat, kus ta poole aasta jooksul uuris India kultuuri ja eluolu. Tema erihuviks Peterburi teaduste akadeemia humanitaarosakonnas oli tundmatute Kesk-Aasia päritolu käsikirjade uurimine ja dešifreerimine.

1909. aastal võttis ta vastu Peterburi Ülikooli pakkumise hakata õpetama sanskriti keelt. 1912. aastal õppis Staël von Holstein sanskriti keelt Harvardi ülikoolis. 1916.aasta kevadel sõitis Staël von Holstein Pekingisse oma teadustööd jätkama ning veetis seal kogu oma ülejäänud elu. 1919. aastal Tõstamaa mõis võõrandati ja sissetulekud mõisast katkesid. 1918-1929 töötas Staël von Holstein Pekingi Ülikoolis lektori ja professorina, õpetades sanskriti keelt.

Staël von Holsteini üheks tunnustatumaks tööks on sanskriti keele taastamine läbi vanade hiinakeelsete tekstide. Samuti aitas Alexander haridusnõunikuna 1920-ndatel Hiina Vabariigi valitsusel üles ehitada kõrgharidussüsteemi.

1926. aastal hakkas Hiina Vabariik uurima endise Hiina keisripalee Keelatud linna kunstikogusid ning Staël von Holstein arvati kogude uurimise komisjoni. 1927. aastal rajas ta Harvardi Ülikooli toetusel Pekingi Ülikooli juurde Sino-India Instituudi, mis uuris India ja Hiina muistseid tekste.

Tõstamaa viimane mõisahärra suri 16.märtsil 1937.

25. jaanuar - 70 aastat tagasi (1947) - sündis näitleja **Kersti Kreismann**.

Foto: Rahva Raamat

Kersti Kreismann sündis Tali külas. 1965. aastal lõpetas ta Kilingi-Nõmme keskkooli, seejärel õppis Tartu ülikoolis eesti filoloogiat. 1972. aastal lõpetas ta TRK lavakunstkateedri, samast aastast asus tööle Eesti Draamateatrisse.

Margit Kilumetsa koostatud elulooraamatus „Kersti Kreismann. Paljajalu kõrrepõllul” meenutab näitleja ka oma lapsepõlve ja kooliaastaid.

VEEBRUAR

3. veebruar - 175 aastat tagasi (1842) sündis kiriku- ja kultuuritegelane **Mihkel Suigusaar**.

Mihkel Suigusaar sündis Viljandimaal Võisiku vallas Suigu talus. Ta õppis Riia vaimulikus koolis, 1855–64 Riia vaimulikus seminaris ja 1864–68 Moskva vaimuliku akadeemia kirjandusloo teaduskonnas.

Foto: geni.com

1868–79 töötas Suigusaar Riia vaimulikus koolis ja seminaris õpetajana (muuhulgas õpetas eesti keelt) ja majandusjuhi abina. 1869–79 töötas ta eestikeelse kirjanduse tsensorina ja osales jumalateenistuse alaste raamatute eesti keelde tõlkimise komisjoni töös.

1879. a. määrati ta Pärnu Katariina õigeusu kiriku preestriks (aastast 1881 ülempreester, oli selles ametis surmani), peale selle õpetas ta 1879–94 Pärnu gümnaasiumides usuõpetust, oli 1900–16 Pärnu I jaoskonna praost, kuulus aastast vaimulike esindajana Pärnu linna volikogusse, oli linna ja maakonna koolikolleegiumi liige ja vangimajade komitee liige. Suigusaar asutas Pärnu vaeste hoolekandmise seltsi ja oli selle eestseisja.

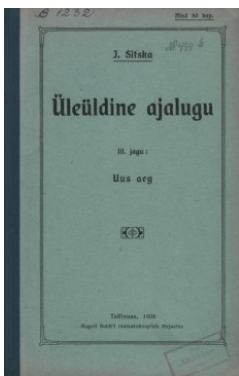
Mihkel Suigusaar juhtis Eesti Aleksandrikooli Pärnu komiteed, oli üks esimese Eesti laulupeo korraldajatest, karskusseltsi „Valgus“ eestseisuse liige, Pärnu Eesti Põllumeeste Seltsi tegevliige (1882–88 esimees), Pärnu Vene Heategeva Seltsi president.

Suigusaar oli Pärnu õigeuskliku eesti koguduse arendaja ja Pärnu Issandamuutmise kiriku (1904) ehitamise eestvedaja.

Suigusaar suri 2. märtsil 1916 ja maeti Pärnu vanale kalmistule. 1992. a. paigaldati tema kodumajale Pärnus Hõbeda tn 4 mälestustahvel.

4. veebruar - 150 aastat tagasi (1867) sündis ajaloolane **Jaan Sitska**.

Jaan Sitska sündis Pärnumaal Tali vallas Peedu talus. Tema lapsepõlv möödus Jäärja-Matsi talus. Kooliteed alustas Sitska Jäärja-Veelikse algkoolis ning jätkas Hallistes ja Viljandis. 1882-1889 õppis Sitska Pärnu gümnaasiumis, 1889-1895 Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonnas.

Foto: Kreutzwaldi sajand / Eesti kultuurilooline veeb

Sitska koostas Õpetatud Eesti Seltsi tellimusel Liivi-, Kura- ja Eestimaa arheoloogilise kaardi, mis ilmus trükist 1896. a. Tema sulest on ilmunud ajalooõpikuid, ta oli mitmete kindlustus- ja pangaseltside juhatuste liige, Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi esimees ja Välis-Eesti Ühingu esimees.

Sitska suri 31. mail 1937 Tallinnas.

5. veebruar - 60 aastat tagasi (1957) sündis sportlane, ärimees ja poliitik **Jüri Tamm**.

Foto: Eesti Spordimuuseum

Jüri Tamm sündis Pärnus, lõpetas 1975. a. Pärnu 1. keskkooli ja 1979. a. Kiievi Kehakultuuriinstituudi. Sportimist alustas Tamm 1972. a. Pärnus õpetaja Ando Palginõmme innustusel, vasaraheitetreeninguid spordikooli treeneri Tõnis Luku õpilasena.

Jüri Tamm on saanud vasaraheites pronksmedali 1980. a. Moskva ja 1988. a. Souli olümpiamängudel, tulnud korduvalt NSV Liidu ja Eesti meistriks. 1980. aastal püstitas Tamm vasaraheites maailmarekordi 80.46.

Tamm on juhtinud mitmeid Eesti ja rahvusvahelisi spordiorganisatsioone, olnud Riigikogu liige 1999-2011 ja Monaco aukonsul Eestis.

7. veebruar - 60 aastat tagasi (1957) sündis taastusraviarst **Ivo Kolts**.

Pärnus ja Tallinnas praktiseeriv taastusraviarst, Tartu Ülikooli

kirurgilise anatoomia õppejõud dr. Ivo Kolts on avaldanud kliinilise meditsiini alaseid teadustöid ja aidanud jalule paljud trauma tagajärjel liikumisvõime kaotanud patsiendid.

Foto: Eesti filmi andmebaas

Laiema tuntuse tõi Koltsile tema huvi 2010. aastal Hädemeeste lähedal merel märgatud tulede ja muude paranormaalsete nähtuste vastu. Nähtusest on valminud dokumentaalfilm „Hädemeeste fenomen“ (2010, režissöör Urmas Eero Liiv).

16. veebruar - 110 aastat tagasi (1907) langetas Pärnu linnavolikogu langetas ehitada **Ülejõe elektrijaam**. Hoone ehitas linn ise, kaks korstnat valmisid Sebulke tehases, sisseseade muretses Üldine Elektrikompanii Riist.

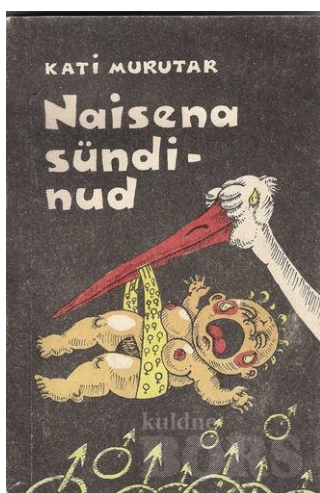
Postkaart: Rahvusraamatukogu digiarhiiv DIGAR

Elektrijaam läks maksma 65 000 rubla. Kaabel pandi jõkke kolme

sülla (u. 6 m) kaugusele nahksillast. Juuni algul hakati vedama elektriline, paigaldati 11 metallposti ja 86 arvestit.

MÄRTS

21. märts - 50 aastat tagasi (1967) sündis kirjanik **Kati Saara Vatmann** (Murutar, neiuna Vasar)

Kati Vasar sündis Pärnus. 1985. a. lõpetas ta Pärnu 4. keskkooli ja 1990. a. Tartu ülikooli ajakirjaniku diplomiga. Tema esimene romaan „Naisena sündinud“ (1992) käsitles avameelselt seksuaalseid probleeme ja sai menukaks. K. Murutari sulest on ilmunud romaane ja jutustusi, lastejutte, näidendeid ja stsenaariume teleseriaalidele. Praegu peab Kati Vatmann hobusekasvatustalu Raplamaal Valtu lähedal, enne seda elas ta 8 aastat Pärnumaal Liu külas.

22. märts - 125 aastat tagasi (1892) sündis **Johannes Semper**, kirjanik ja riigitegelane.

J. Semper sündis Viljandimaal Tuhalaanes koolmeistri peres. Alghariduse sai ta isalt. 1905–1910 õppis Semper Pärnu gümnaasiumis, peale gümnaasiumi lõpetamist Peterburi ülikoolis

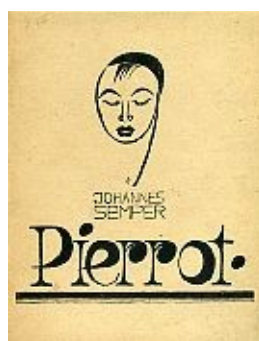
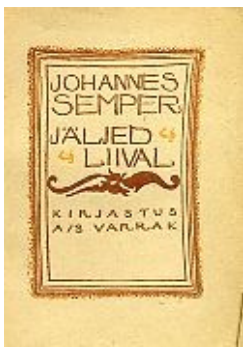

romaani-germaani filoloogiat ning Moskvasse evakueerunud Riia polütehnilises instituudis arhitektuuri. 1917. a. lõpetas Semper Moskva sõjakooli.

Foto: Kreutzwaldi sajand / Eesti kultuurilooline veeb

1921-1925 jätkusid tema õpingud Berliini ülikoolis, 1928. a. lõpetas Semper Tartu ülikooli phil. mag. kraadiga ja töötas seejärel samas õppejõuna. 1930-1940 toimetas Semper ajakirja „Looming“.

1917. aastal ilmus Johannes Semperi esimene luulekogu „Pierrot“. Värsikogude „Jäljed liival“ (1920), „Maa- ja mereveersed rytmid...“ (1922), „Päike rentsliis“ (1930) kõrval ilmus ka kaks novellikogu („Ellinor“ ja „Sillatalad“, raamatuna mõlemad 1927) ja kaks romaani („Armukadedus“ (1934) ja „Kivi kivi peale“ (1939)).

Semperi luule ja proosa paistsid silma vormikindlusega, proosa

terase psühholoogilise eritluse poolest. Semperi 1920. ja 1930. aastate esseistika pakub huvi ka tänasele lugejale.

Riigipöörde järel okupatsiooni alguses oli Johannes Semper ENSV haridusminister, ENSV ülemnõukogu saadik aastatel 1940–1951, samuti hiljem. Sõja ajal viibis Nõukogude tagalas.

1950. aastal heideti ta välja Kirjanike Liidust ja NLKP-st süüdistatuna kosmopolitismis ja kodanlikus natsionalismis. Ta õigused taastati aastal 1955, pärast seda jätkas ta aktiivselt osalemist ühiskondlikus elus, olles mitmes ametis Kirjanike Liidus ja valitsusorganites.

J. Semper suri 21. veebruaril 1970. Samal aastal omistati Pärnu Keskraamatukogule Johannes Semperi nimi.

28. märts - 150 aastat tagasi (1867) sündis **Mihkel Kampmaa**, kooli- ja kirjamees.

Foto: Kreutzwaldi sajand / Eesti kultuurilooline veeb

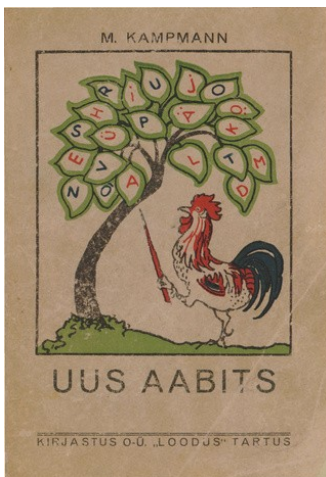
M. Kampmaa sündis Sauga vallas kaluri pojana. Haridusteed alustas ta Papsaare külakoolis (1875–1877). Kampmaa õppis Audru

kihelkonnakoolis (1887-1881), Pärnu gümnaasiumis (1882-1884) ning Valga Cimze seminaris (1884-1888). Kampmaa oli külakooliõpetaja Tõstamaal (1888-1889), kihelkonnakooli õpetaja ja köster Väike-Maarjas (1889-1893) ning seejärel Sakala toimetaja Viljandis (1894-1897). 1900. a. sooritas ta Pärnus kodukooliõpetaja eksami. Hiljem töötas ta õpetaja mitmetes koolides Viljandis, Tartus ja Valmieras.

Kampmaa oli Tartu linnavolinik ja haridusnõunik ning paljude seltside liige, kogus rahvaluulet, tegi kaastööd Postimehele ja teistele ajalehtedele-ajakirjadele ning koguteostele („Raamatu osa Eesti arengus“ 1935).

Kõige jäävama väärtusega on Kampmaa tegevus kirjandusloolasena. Ta kogus esimesena väga suure kirjandusloolise materjali. Esimese teosena ilmus „Eesti vanem ilukirjandus“ (1908). Tema peateos on „Eesti kirjanduse peajooned“ I-IV (1912, 1913, 1923, 1936). Kuigi Kampmaa kirjanduslugu on hinnatud eklektiliseks ja ajastu kriitika hinnanguid refereerivaks, on tunnustatud selle kapitaalsust ja andmete hulka.

Kampmaa tegeles viljakalt pedagoogika teoreetiliste küsimuste ja õppekirjanduse loomisega. Ta oli reformpedagoogika (töökooli) pooldaja. Tema koolikirjanduse tuntuim raamat on „Kooli lugemiseraamat“ I-II (1905-1907). „Eesti lugemik“ I-VI (1922-1936) ilmus paljudes korduustrükkides. Kampmaa on kirjutanud ka aabitsaid.

Pilt: Rahvusraamatukogu digiarhiiv DIGAR

Kampmaa teene on mitmete uute ideede rakendamine õppetöös. Nii tõi ta kooli kodumaa tundmise põhimõtte, mis seab õppimise keskmesse koduümbruse ja kodumaa, ning sõna „maastik“ ja andis esimese Eesti maastikulise liigestuse raamatus „Kodumaatundmise õpeviis“ (1917). Selle jätkuks võib pidada koduloolist koguteost „Eesti kodumaa“ I-II (1918, 1921). Kampmaa kasvatusteaduslik peateos, esimene eesti didaktikaõpik, on „Didaktika põhijooned“ (1932), kus ta summeeris oma pedagoogilisi seisukohti.

Kampmaa suri 30. sept. 1943 ja on maetud Tartu Raadi kalmistule. Koolimehe sünnikohta tähistab Pärnu poolt Audru poole sõites Valgeranna teeristi vastas olev viit.

30. märts - 120 aastat tagasi (1897) sündis näitleja ja lavastaja **Agu Lüüdik**.

Agu Lüüdik (Agathon Lüdig) sündis Pärnus, õppis Pärnu algkoolis ja progümnaasiumis, gümnaasiumi lõpetas seoses perekonna kolimisega Moskvas.

1910-1912 töötas Lüüdik Pärnus õpipoisina, 1912. aastast Moskvas ametnikuna ja osales asjaarmastajate teatritruppides. 1918. aastal

tuli Lüüdik tagasi Eestisse ja 1919. aastast asus tööle näitlejana, hiljem ka lavastajana Estonia teatris. Meeldejäävaimad olid Lüüdiku operetirollid ja -lavastused.

A. Lüüdik suri 28. märtsil 1949.

APRILL

5. aprill - 75 aastat tagasi (1942) sündis **Enn Tasalain**, sporditegelane.

Enn Tasalain sündis Pärnus. 1969. a. lõpetas ta Sindi keskkooli ja 1973. a. Tartu ülikooli kehakultuuriteaduskonna.

Koolipõlves harrastas Tasalain kergejõustikku, suusatamist ja jalgrattasõitu.

1968–76 töötas ta Pärnu 4. keskkoolis kehalise kasvatuse õpetajana, 1976–92 Pärnu rajooni spordikomitee esimehena ja Pärnu Kalevis kergejõustiku- ja suusatreenerina. 1992–2002 oli Pärnu maavalitsuse spordinõunik ja 2000–01 Eesti Regionaalse Spordinõukogu esimees.

Tasalain on Jõulumäe Tervisespordikeskuse rajajaid, 2002. aastast on ta keskuse juhataja. Ta on tegutsenud suusaspordikohtunikuna, kuulunud 1990–94 Suusaspordiliidu volikokku ja 1996–98 Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali nõukokku.

Tasalain on pälvinud Pärnumaa vapimärgi (1998), Tahkuranna valla vapimärgi (2002), Kultuurkapitali aastapreemia (2000), Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali aastapreemia (2009) ja muid tunnustusi.

21. aprill 1997 - avati **Port Arturi kaubamaja**

MAI

31. mai 1937 - seati sisse **meritsi otseühendus Stockholmiga**,
reisijaid vedas laev Kalevipoeg

Foto: Olaf Esna erakogu

JUUNI

17. juuni 1937 - avati **Rannahotell**

Pärnu Rannahotelli pidulikul avamisel viibisid ja võtsid sõna riigivanem, sotsiaalminister Oskar Kask, linnapea Hendrik Soo jt. Hotelli ehitus läks maksma 350 000 krooni.

Foto: ajapaik.ee

21. juuni - 30 aastat tagasi (1987) Rannahoone teisel korrusel avati **videobaar**.

21. juunil avasid perekonnad Lepp ja Kaljumäe Pärnus esimese eraettevõtte tollases Nõukogude Liidus - videobaari. Videobaar sai ruumid rannahoonest veidi Raeküla poole asunud, kuid nüüdseks lammutatud rannapaviljonis.

23. juuni - 100 aastat tagasi (1917) toimusid täidesaatvate komiteede asemel moodustatud **uue linnavolikogu valimised**, linnapeaks sai advokaat Jaan Leesment.

JUULI

1. juuli 1957 - Pärnu ja Tallinna vahel hakkas lendama 10-kohaline **lennuk**

3. juuli - 130 aastat tagasi (1887) sündis helilooja **Heinrich Meri**.

Heinrich Meri sündis Mustvees ja kasvas muusikaleses perekonnas. 1907. a. lõpetas Meri Peterburi õpetajate seminari ja asus tööle kodulähedastes koolides, õpetades muuhulgas ka laulu ja pillimängu.

1919. a. asus ta elama Pärnusse, kus ta sai tööle poeglaste gümnaasiumi muusikaõpetaja ning orkestrijuhina.

H. Meri pani aluse peamiselt harrastusmuusikutest koosnevale sümfooniaorkestrile.

Meri mängis aastaid orkestris viiulit ja seisis dirigendipuldis, samuti mängis ta kohalikus keelpilliorkestris ja korraldas iganädalasi keelpillidel musitseerimisi oma kodus.

H. Meri oli Endla seltsi segakoori juht ja helikunsti seltsi meeskoori juht, juhatas Pärnu laulupidudel ühend-, laste- ja poistekoore. Koolides propageeris Meri okariiniorkestreid, tootes neid savist pille soovijaile oma kodus.

Suure osa tema muusikaalasest tegevusest moodustab helilooming: suurvormid sümfooniaorkestrile, kantaat „Ustav Ülo“, kolm orkestrisüiti jm. Olulisima osa Meri loomingu moodustavad üle 80 soololaulu, millest paljud on kuulunud Tiit Kuusiku, Aarne Viisimaa, Margarita Voitese, Elsa Maasiku ja teiste repertuaari.

Meri kodumaja fassaadil on emale pühendatud mälestustahvel.

Varalahkunud kohaliku poetessi Ilmi Kolla sõnadele loodud „Pärnu laul“ kujunes Meri hüvastijätutähiseks.

H. Meri suri 31. augustil 1980. aastal ja on maetud Pärnu metsakalmistule.

3. juuli - 110 aastat tagasi (1907) sündis väliseesti ajakirjanik **Mihkel Nukk.**

M. Nukk sündis Toris mõisamoonaka peres. Ta lõpetas Pärnus kaubanduskooli ja õhtukeskkooli. 1930. a. lahkus Nukk Eestist ja sõitis mitmetel laevadel merd. 1932. aastast asus elama New Yorki.

Nukk oli kauaaegne ajalehe „Uus Ilm“ toimetaja. 1933. a. ilmus M. Nuka romaan „Väljarändajad“.

Nukk suri 1995. a.

4. juuli - 70 aastat tagasi (1947) sündis laulja ja näitleja **Katrin Kumpan**.

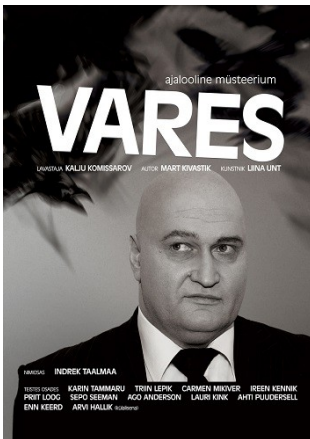
Katrin Kumpan sündis 4. juulil 1947. a. Pärnus. 1965. a. lõpetas ta Pärnu 2. keskkooli ja 1972. a. TRK lavakunstkateedril, olnud vahepeal Kihnus õpetaja. 1972-1991 töötas ta Estonia teatris, peale seda Kihnu rahvamaja juhatajana.

1979. aastast alates on Kumpan juhendanud Kihnu folklooriansamblit Kihnumua. Kihnu rahvalaulu ja kultuuri säilitamise eest pälvis Katrin Kumpan koduvallalt 2009. aastal elutöö preemia. Rahvakunsti edendamise eest pälvis ta 2002. aastal Valgetähe V klassi teenetemärgi.

9. juuli - 50 aastat tagasi (1967) sündis näitleja **Indrek Taalmaa**

Indrek Taalmaa sündis Viljandis. 1986. a. lõpetas ta Viljandi 4. keskkooli, seejärel osales mobiliseerituna Afganistani sõjas. 1991-1994 töötas Taalmaa Ugalas, 1994-1999 Rakvere Teatris, seejärel Vanemuises ja alates 2006. aastast töötab ta Endla teatris.

Indrek Taalmaa on mänginud mitmetes telelavastustes ja -seriaalides. Ta on olnud monoteatrite festivali Monomaffia kunstiline juht.

Indrek Taalmaa nimiosas 2014. aastal Endla teatris esietendunud Mart Kivastiku näidendis J. Vares-Barbarusest.

Foto: Endla teater

10. juuli - 90 aastat tagasi (1927)avati Pärnu supelasutus ehk **mudaravila**, kus esimesel hooajal tehti 7038 vanni.

Foto: Rahvusraamatukogu digiarhiiv DIGAR

Valmis ka Pärnu rannahoone, merre püstitati supelmajakesed meestele ja naistele.

AUGUST

6. august - 80 aastat tagasi (1937)avati **Siimu sild**

Foto: Rahvusraamatukogu digiarhiiv DIGAR

8. august - 80 aastat tagasi (1937) tolle aja moodsaim omavalitsuse residents Eestis - **Sindi Raekoda.**

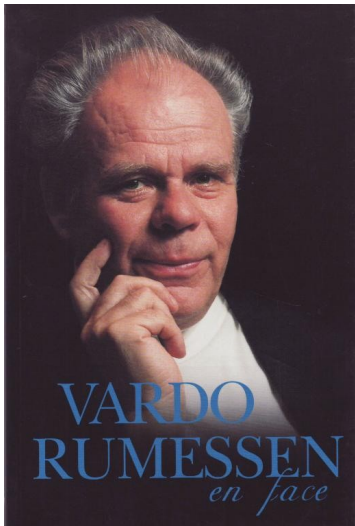

Foto: Rahvusarhiivi fotode infosüsteem FOTIS

Sindi Raekoda avati 8. augustil 1937. Avasõnad lausus alevivanem Nikolai Lett, ehituse pühitsesid evangeelse luteriusu koguduse pastor Emil-Alfred Paigaline ja apostliku õigeusu preester Aleksander Vaht. Peakõne pidas pea- ja siseminister Kaarel Eenpalu. Hoone projekteeris Ilmar Laasi ja allkirjastas Joonas

Kinnunen.

8. august - 75 aastat tagasi (1942) sündis muusikateadlane ja helilooja **Vardo Rumessen**.

Vardo Rumessen sündis Pärnus muusikute perekonnas. Ta õppis Pärnu 1. keskkoolis ja Pärnu lastemuusikakoolis, hiljem Tallinna muusikakoolis Hilja Olmi klaveriklassis. Aastatel 1964–1971 õppis Rumessen Tallinna Riiklikus Konservatooriumis. Hiljem on ta töötanud konservatooriumis õppejõu ja kontsertmeistrina, organiseerinud muusikafestivale, uurinud eesti muusika ajalugu.

Rumessen oli eesti klassikalise klaverimuusika mitmete teoste taasavastaja ja esmaesitaja. 1989. aastast alates oli ta tegev ka poliitikuna - Eesti Kongressi saadik ja Eesti Komitee juhatuse liige, Eesti Põhiseaduse Assamblee liige ning ERSP ja Isamaliidu liikmena riigikogu liige.

Vardo Rumessen suri 25. augustil 2015.

22. august - (1887) sündis dirigent **Voldemar Taggo** (Tago, Tagu).

Voldemar Tago sündis Narvas. 16-aastaselt läks ta õppima Peterburi konservatooriumi, kus tema õppejõuks sai eesti soost metsasarvevirtuoos professor Jaan Tamm. Õppetöö kõrvalt kogus Tago teadmisi ja oskusi orkestri juhtimise alal. Pärast konservatooriumi lõpetamist tegutses ta aastaid Peterburis orkestrijuhtina.

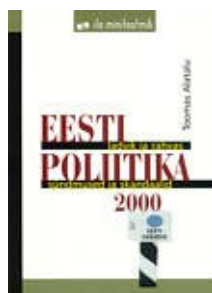
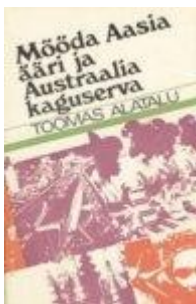
Vabadussõja ajal komplekteeris ja juhatas Tago Kuperjanovi väeüksuse orkestrit, millel oli silmapaistev tase isegi klassikalise repertuaari esitamiseks. Seejärel oli Tago aastani 1926 Vanemuise teatri muusikajuht ning aastani 1931 Tallinna esinduskino Gloria orkestrijuht.

1930-ndatel aastatel juhatas Voldemar Tago mitmel pool Eestis ja Pärnuski suvemuusikaorkestreid. 1940. aastal sidus ta oma edasise elukäigu jäädavalt Pärnuga, asudes siia elama ja võttes vastu Endla teatri muusikaalajuhi ja orkestrijuhi ametikoha. Neljakümnendail aastail toodi Endlas lavale rida populaarseid operette.

Pensionipõlves tegi Tago kirjatööd, olles autorikaitse ühingu kohapealne volinik. Lühikest aega oli Tago kohaliku sümfoniettorkestri dirigendipuldis.

V. Tago suri 18. septembril 1960 ja maeti Alevi kalmistule. Tema viimase elukoha seinal Karja tn 19 on mälestustahvel.

23. august - 75 aastat tagasi (1942) sündis väliskommentaator, poliitik ja ajaloolane **Toomas Alatalu**.

T. Alatalu sündis Rakveres. Ta lõpetas 1960. a. Pärnu 4. keskkooli ja 1965. a. Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonna. Aastal 1977 kaitses Alatalu Leningradi Riiklikus Ülikoolis filosoofiakandidaadi kraadi.

Alatalu on kuulunud Riigikogu mitmesse koosseisu, olnud õppejõuks ja teinud teadustööd Kuubal ja Nicaraguas. T. Alatalu rohkete tunnustuste seas on ka Pärnu Postimehe eripreemia (2000) ning Jannseni kultuuriauhinna Pärnu Postimehe eripreemia ehk väike Jannsen (2008).

SEPTEMBER

1. september 1997 - tegevust alustas **Pärnu Vabakool**.

Logo: Pärnu Vabakooli koduleht

Vabakooli Eestisse loomise idee ulatub aastasse 1992, kui Kauni Sillat vabakoolide idee Taanist Eestisse tõi ja koos Eha Ristimetsaga uue kooli loomise nimel tegutsema asus. Õppetöoga alustas 1. klass Pärnu Väikeses Vabakoolis 1997. aastal.

Kool toetub Eesti kooli traditsioonidele, Johannes Käisi ning taanlaste N.F.S Grundtvigi ja C.M. Koldi vaadetele.

2. september - 110 aastat tagasi (1907)sündis näitleja **Lisl Lindau**.

Foto: Eesti teatri ajaloo virtuaalnäitus „Eesti Teatri Aastad“

Torist pärit Lindau õppis Pärnu tütarlastegümnaasiumis, seejärel osales 1922 Karl Jungholzi näitemängukursustel ja kaks aastat Gerd Neggo tantsustuudios.

Oma pikka teatriteed alustas Lisl Lindau Endlas 1928. aastal, töötades seal 1931. aastani näitleja ning tantsijana.

Lisl Lindau suri 14. juulil 1985.

28. september - 160 aastat tagasi (1857) sündis folklorist **Matthias Johann Eisen**.

Foto: Kreutwaldi sajand: Eesti kultuurilooline veeb

M. J. Eisen sündis Läänemaal Vigalas koolmeistri peres. Õppis Lihulas, Pärnus ja Haapsalus ning lõpetas 1885 Tartu ülikooli teoloogina. Oli kirikuõpetajaks Ingerimaal ja 1888-1912 eesti-soome-rootsi koguduses Kroonlinnas. Eisen kirjutas seal kogutud andmete põhjal raamatu "Koidula Kroonlinnas" (1914). Koos kaasautoritega avaldas ta eesti esimest biograafilist sarja "Tähtsad mehed".

Aastatel 1912-1919 töötas Eisen Tartus kooliõpetajana ja vaba literaadina. 1919. a. sai Eisen Tartu ülikooli rahvaluule eradotsendiks ja oli sealsamas 1920-1927 isiklik professor. Eisen valiti Helsingi Ülikooli audoktoriks (1927) ja Tartu Ülikooli audoktoriks (1932).

Eisen oli väga viljakas literaat, tema tähtsamateks tuleb pidada antoloogiat "Eesti luuletused"(1881) ning "Kalevala" tõlget (annetena aastatel 1891-1898).

Eiseni suur teene on rahvaluule kogumine ja selle publitseerimine.

Erinevalt Jakob Hurdast ei avaldanud Eisen rahvaluule teaduslikke publikatsioone, vaid rahvaraamatuid. Neist tähtsamad on muistendite kogud "Esivanemate varandus" (1882), valimikud "Eesti rahva mõistatused" (1889), "Eesti vanasõnad" (1914), "Eesti mütoloogia" (1919), "Eesti vana usk" (1926) jmt.

Eisen suri Tartus 6. augustil 1934, ta maeti Raadi kalmistule.

OKTOOBER

2. oktoober 1907 - linnavolikogu otsustas müüa **Endla seltsile krundi** Rüütli tn äärde **teatrimaja ehitamiseks**. Krundi maksumus oli kokku 2109 rubla, mis tuli tasuda 10 aasta jooksul. Nurgakivi panekuni jõuti aastal 1910, hoone avati 1911. a. oktoobris.

Foto: Eesti teatri ajaloo virtuaalnäitus „Eesti Teatri Aastad“

2. oktoober 1917 - Saksa lennukid pommitasid Pärnu linna, algas evakuatsioon, mitmed ametiasutused ja koolid evakueerusid Venemaale

13. oktoober - 120 aastat tagasi (1897) sündis kooli- ja kirjamees **Ants Selmet**.

Foto: Rahvusarhiivi fotode andmebaas FOTIS

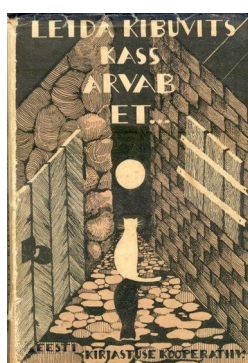
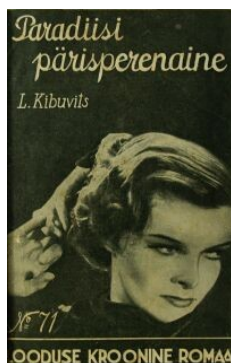
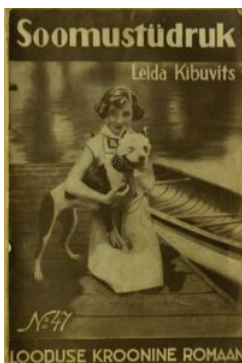
Ants Selmet (kuni 1939 Hans Schmidt) sündis Vana-Vändra vallas Kaerasmaa külas, õppis Juurikaru vallakoolis ja Vändra kihelkonnakoolis, mille lõpetas 1912. aastal. 1916-1917 töötas Andresaru vallakooli juhatajana, seejärel läks sõjaväkke. 1922-1928 õppis Tartu ülikoolis eesti keelt.

Selmet töötas paljudel haridusalastel ametikohtadel, aastail 1913-1935 Vändra Gümnaasiumis. Oli Pärnu Õpetajate Seltsi esimees aastail 1931-1935, osales karskusliikumises ja oli taarausuline. Teeneline õpetaja aastast 1946. Kirjutanud aabitsa (ilm. 1949) ja kirjanduse õpik-lugemiku (1950), avaldanud pedagoogikaalaseid artikleid.

Selmet suri 31. jaan. 1973.

18. oktoober - 110 aastat tagasi (1907) sündis kirjanik **Leida Kibuvits**.

Haaslava vallas Tartumaal sündinud ja Tartus koolis käinud Leida Kibuvits elas 1930-ndail aastail Pärnus. Need olid tema loomingus viljakaimad aastad. Aastal 1932 Looduse romaanivõistlusel teosega „Soomustüdruk“ debüteerinud Leida Kibuvits (1907–1976) oli 1930. aastatel lootustandvaim naisprosaist.

Kaanepildid: Tartu linnaraamatukogu kirjandusveeb, Rahva Raamat
Romaanile „Kass arvab, et...“ ning novellikogule „Rist ja Rõõm“
tegi mõned aastad kunstikoolis Pallas õppinud autor ise ka
kujunduse ning illustratsioonid.

Kibuvits suri 5. detsembril 1976.

18. oktoober 1967 - Pärnus möllas **sajandi torm**, veetase tõusis
2,53 m üle keskmise.

Fotol: amfiibauto Pärnus (Pärnu Kommunist, 1967, 19. okt.)

22. oktoober - 75 aastat tagasi (1942) sündis lavastaja **Kaarin Raid**.

Foto: Eesti filmi andmebaas EFIS

Kaarin Raid sündis 22. oktoobril 1942. aastal. Lõpetanud Rakvere teatri õppestuudio, asus ta samas teatris tööle. Edasi siirdus Kaarin Raid õppima Moskva Teatrikunstiinstituuti ehk GITISesse, mille lõpetas 1967. aastal.

Samal aastal tuli ta tööle Pärnu teatrisse, kus sündis palju psühholoogilise realismi stiilis ning meeldejäävate näitlejatöödega lavastusi („Hirmsad vanemad“, „Armunud lõvi“, „Tramm nimega „Iha““, „Puhu, tuul!“ jt). Seejärel lavastas Raid julgelt ja eksperimentaalselt Peet Vallaku novellil põhinenud Mati Undi lavateksti „Epp Pillarpardi Punjaba potitehas“ (1974) ning samal aastal Eesti Draamateatris Rein Saluri „Külalised“.

Raidi lavastustest said Evald Hermaküla ja Jaan Toominga tollaegsete lavastuste kõrval tähised 1970. aastate teatriuenduses.

Raid oli ka hinnatud teatripedagoog. 1974–1978 juhendas ta lavakunstkateedri VIII lendu, aastail 1994–1999 oli õppejõud Viljandi Kultuurikolledžis.

K. Raid suri 29. juulil 2014.

NOVEMBER

2. november - 120 aastat tagasi (1897) sündis kirimaletaja **Martin Villemson**.

Martin Villemson sündis Sauga vallas. 14-aastasena tuli ta Pärnusse pagari õpipoisiks, seejärel töötas poeselli ja trükkalina.

Foto: chess.com

Villemson koostas üle 100 maleülesande, mida on avaldatud paljude maade ajakirjanduses, esines edukalt rahvus-vahelistel kirimaleturniiridel, võitis auhindu male-ülesannete koostamise konkurssidel ja innustas kirimalega tegelema ka Paul Kerest. Villemson andis välja Eesti esimest maleajakirja „Eesti Maleilm“, mida ilmus 7 numbrit.

Villemson suri Pärnus 22. juunil 1933. aastal, mõnede teadete järgi olevat ta tuberkuloosipisikud saanud ümbrikus koos malekäiguga ungarlaselt Takacsilt, kes samuti seda haigust põdes.

3. november - 50 aastat tagasi (1967) avati Pärnus **uus teatrihoone**.

4. november - 130 aastat tagasi (1887) sündis loodusteadlane **Edmund Spohr**.

Pärnus kaupmehe peres sündinud E. Spohr õppis Moskva ülikoolis, aastail 1918-1919 oli Pärnus loodusteaduste õpetaja, hiljem Tartu ülikoolis eradotsent ja Tartu botaanikaiaia direktor. Suri 21. aprillil 1964 Göttingenis.

7. november - 130 aastat tagasi (1887) sündis sportlane ja Eesti skaudiliikumise rajaja **Anton Õunapuu**.

Foto: Kreutwaldi sajand: Eesti kultuurilooline veeb

Anton Õunapuu sündis 7. novembril 1887. aastal Vana-Vändra vallas Liivoja talus. Aastail 1897-1901 õppis ta Vaki algkoolis, seejärel kaks aastat Vändra kihelkonnakoolis. Peale isa surma 1905. a. jäi talu peremeheta ning naispere otsustas talu elushoidmise üle võtta, et Anton saaks kõigest hoolimata haridusteed jätkata. Kodu tugi aga ei katnud hariduse omandamise kulusid ja nende hankimiseks õnnestus Õunapuul hakata teenima raha Koonga ja Veltsa vallamajas vallakirjutaja abina, hiljem vallakirjutajana Taali vallas.

1908. aastal asus ta elama Tallinna, kus ta õppis õhtukursustel ja töötas kirjutajana Tallinna Vastastikus Krediidiühingus. Kalevi spordiseltsi liikmena õnnestus tal minna õppima Helsingisse Võimlemise Instituuti.

1913. aastal tuli ta Eestisse tagasi ja töötas mitmes koolis võimlemisõpetajana. Tallinna reaalkoolis ja Tallinna Kommertskoolis lõi ta 1917. aastal skaudirühmad. Liikumine laienes ja varsti loodi Tallinna Skautide Malev.

1917. aasta suvel pandi Anton Õunapuu Tallinna politseimeistriks. Ta pani kokku paarisajast koolinoorest korra eest hoolitseva õppiva noorsoo roodu, millesse kuulus õpilasi ja skaute reaal-, kommerts- ja kaubanduskoolist, kokku üle 300 noore. Need mängisid suurt osa 1918. aastal Tallinna kaitsmisel Vene madruste jõukude vastu, kes 4. veebruari öösel tahtsid Tallinna röövima tulla.

Kui algas Vabadussõda, läks Anton Õunapuu rindele ja võitles Kalevi Maleva koosseisus. Sai esimest korda raskelt haavata 16. jaanuaril 1919 Järveküla lahingus Virumaal Järveküla juures. Õunapuu läks enne täielikku paranemist rindele tagasi ja langes lahingus 2. aprillil 1919 Petserimaal Pitalova (Suur-Bereznjuki) küla juures.

Eesti skaudiliikumise rajaja maeti 9. aprillil 1919 oma sünnikoha Vändra vanale kalmistule.

26. mail 1940. a. püstitas Skautide Malev tema sõjas langemise kohta üle kahe meetri kõrguse graniitsamba, ent sama aasta lõpul sammas purustati seoses kommunistide võimuletulekuga.

10. november 1907 - sündis näitleja **Salme Reek**. Suri 9. juunil 1996.

Foto: Eesti filmi andmebaas EFIS

Salme Reek sündis Pärnus ja käis kaks aastat Pärnu algkoolis. Kui vanemad Tallinna elama asusid, õppis ta 1918/1919. õppeaasta ühes Saksa erakoolis. Seejärel pöördus perekond tagasi Pärnusse. 1923. aastal koliti taas Tallinnasse, kus Salme õppis Tallinna 2. Tütarlastegümnaasiumis, mille ta lõpetas 1927. aastal. Gümnaasiumi ajal köitsid Salme Reeki ajaloo- ja keeletunnid. Meelisharrastuseks kujunes aga võimlemine, mis tõi talle ka mitmeid keskkoolidevaheliste võistluste diplomeid. Esimese teatrirolli mängis üheksa-aastane Salme Reek koolilaval klassijuhataja Marta Porti juhendamisel.

27. november - 60 aastat tagasi (1957) sündis tõlkija ja luuletaja **Villu Kangur**.

Villu Kangur sündis Pärnus, ta on lõpetanud Pärnu 2. keskkooli. Ta on töötanud näitlejana Noorsooteatris, ajakirjanikuna Eesti Ekspressis, kirjutanud laulutekste, stsenaariume teleseriaalidele. Praegu vabakutseline kirjanik ja tõlkija. 2015. a. pälvis Kangur Oskar Lutsu huumoripreemia.

29. november - 75 aastat tagasi (1942) sündis ajakirjanik **Grete Naaber**.

G. Naaber on lõpetanud Tartu Ülikooli kaugõppes ajakirjanduse erialal 1978. aastal ja töötas aastaid Pärnu Postimehes ajakirjanikuna. 2008. aastal valiti ta Eesti Ajakirjanike Liidu auliikmeks.

2009. a. pälvis Naaber Johann Voldemar Jannseni auhinna pikaajalise Pärnu kultuurielu kajastamise ning Pärnu kultuuriinimeste tegevuse jäädvustamise eest.

DETSEMBER

7. detsember - 100 aastat tagasi (1917) sündis näitleja ja lavastaja **Arthur Ots**.

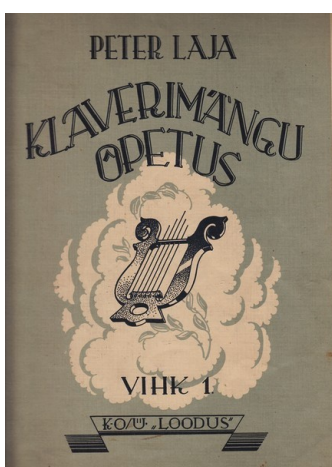
A. Ots sündis Tallinnas töölisperes. 1936. a. lõpetas Ots Tallinnas kaugõppekeskkooli, õppis 1936-37 P. Sepa teatristuudios. Töötas 1936-41 Ugalas, 1942-44 Vanemuises, 1944-48 Noorsooteatris, 1948-49 Draamateatris ja 1949-92 Endlas (1955-57 peanäitejuhi kt ning 1960-62 peanäitejuht).

A. Ots suri 4. veebr. 1998.

13. detsember - 120 aastat tagasi (1897) sündis organist ja muusikapedagoog **Peeter Laja**.

Võrumaal Meeksis sündinud Peeter Laja töötas 1931-1950 muusikaõpetajana Pärnu 2. keskkoolis, mitmes kutsekoolis, andis klaverimängu ja soololaulu eratunde.

1944. a. sügisel täitus P. Laja ammune soov avada linnas muusikakool. Selle direktor oli ta 1950. aastani.

Foto: antikvariaat.eu

Heliloojana on P. Laja komponerinud sümfoonilist, oreli-, klaveri-, vokaal- ja instrumentaalkammermuusikat.

Andeka organisti ja pianistina andis Laja rohkesti kontserte kirikutes ja kontserdisaalides, ka koos Endla segakoori ja Pärnu meeskooriga. Pärnu ajalehele kirjutas ta kontserdiarvustusi, olles niiviisi ka muusikaelu tutvustaja .

P. Laja suri 13. aprillil 1970.

15. detsember - 140 aastat tagasi (1877) sündis koolimees **Mihkel Vunk**.

Mihkel Vunk sündis Tori kihelkonnas Taali-Kitsapaigal, õppis Taali vallakoolis ja Tori kihelkonnakoolis. Vunk töötas õpetajana Vändra Pumbiojal aastail 1894-1899. 1900-1906 elas ta Suhhumis Estonia asunduses, töötades seal köster-kooliõpetajana. Eestisse naasnud, asus ta tööle Põllutöölehe toimetusse.

Mihkel Vunk jäi I maailmasõjas teadmata kadunuks.

18. detsember - 110 aastat tagasi (1907) sündis põllumajandus-
teadlane **Otto Nuut**.

Otto Nuut sündis Uue-Vändra vallas talupidaja peres.

1926. aastal lõpetas Nuut Vändra põllumajandusgümnaasiumi. 1926-28 oli ta ajateenistuses Tartu ratsarügemendis ning õppis Eesti sõjakooli aspirantide kursustel, kus omandas ratsasõiduinstruktori kutse. Lõpetas 1932. a. Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna, 1952. a. kaitses kandidaativäitekirja, milles uuris tori hobuse tööjõudlust.

Nuut oli 1932-46 põllutöökoolides õpetaja, 1946-56 Tori hobusekasvatuse teadur, hiljem vanemteadur ja kuni 1979 hobusekasvanduse juhataja, ühtlasi Tori näidissovhoosi direktor.

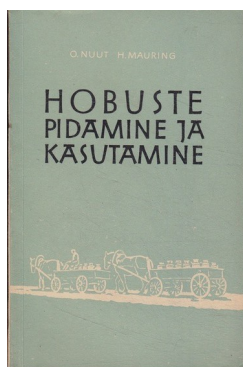

Foto: antikvariaat.eu

Otto Nuudi uurimisvaldkond oli tõuaretus. Ta on loonud tori tõugu hobuste liiniaretuse alused ja tegelenud ka veiste aretamisega.

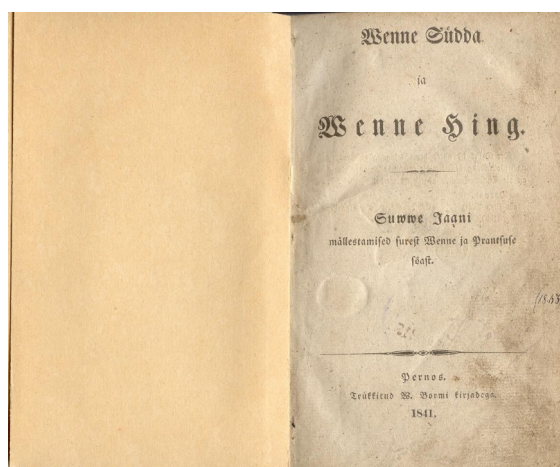
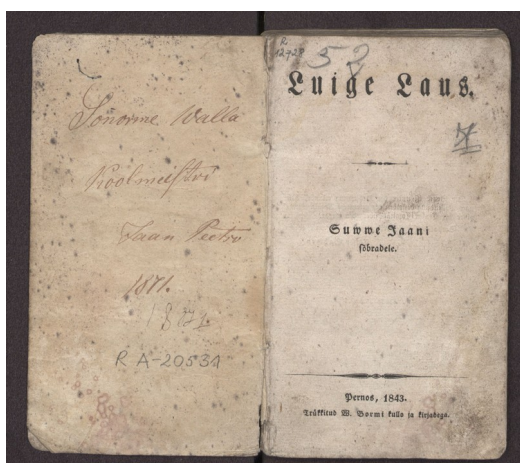
O. Nuut suri 24. detsembril 1996.

23. detsember - 240 aastat tagasi (1777) sündis kirjanik **Suve Jaan** (Johann Friedrich Sommer).

Tallinnast pärit Johann Friedrich Sommer töötas 1815-1837 Pärnu kreiskoolis vene keele ja joonistamise õpetajana. Pika teenistuse eest omistati Sommerile titulaarnõuniku tiitel.

Pärast pensionileminekut 1837. aastal alustas ta ilukirjanduslikku tegevust. Tema sulest on ilmunud proosateos "Wenne Südda ja Wenne Hing: Suwwe Jaani mälestamised surest Wenne ja Prantsuse sõast", mis käsitleb 1812. aasta Isamaasõda, jutustus „Luige Laus“ (1842) ja käsikirjas jutustused „Wälja õied“.

Kirjanduslukku on Suve Jaan läinud oma aja parima jutustaja ja stiilimeistrina, kes suutis luua kaasakiskuvaid lahingu- ja looduskirjeldusi.

Fotod: Eesti vanema kirjanduse digitaalne tekstikogu EEVA

Suve Jaan suri 18. jaanuaril 1851 ja on maetud Pärnu Alevi kalmistule.

Kasutatud allikad:

Kalender 2017 / koost. Gondo Olevsoo. Tln., 2016. 311 lk.
Sajand / koost. Olaf Esna // Pärnu Postimees, 1999-2000.
Eesti kirjanduslugu / Epp Annus, Luule Epner, Ants Järv jt. Tln., 2001. 703 lk.
Eesti teatri biograafiline leksikon. Tln, 2000. 824 lk.
Pärnu koduloo kartoteek
Pärnu kodulooline andmebaas portaalis Kodulugu
Eesti Rahvusraamatukogu digitaalne arhiiv DIGAR
Eesti ajalehtede andmebaas DEA (Digiteeritud Eesti Ajalehed)
Kreutzwaldi sajand: Eesti kultuurilooline veeb
Eesti filmiandmebaas EFIS
Rahvusarhiivi fotode andmebaas FOTIS
Wikipedia jm veebiallikad

Koostas Heda Piiriste (Pärnu Keskraamatukogu)